

The effect of “locus of control” on the responsible behaviours towards the environment¹

“Kontrol odağının” çevreye yönelik sorumlu davranışlar üzerindeki etkisi

Kadir Karatekin²
Sadullah Üstün³
Cevdet Uysal⁴

Abstract

The intervention of human being to the nature exceeded the capacity of tolerance. Especially with the industrialization and the increase in population, environmental problems reached global dimension and caused the discussion and argument of these problems in an international dimension since the second part of the 20th century. As a result of these arguments, it emerged that to have a sustainable environment people must have responsible behaviours towards the environment and the education must teach these responsible behaviours to the individuals. Therefore; the environmental education should educate people to have strong belief in restoration of the contaminated and destroyed World. The people with strong belief in coming against with the environmental problems which affect them; have a locus of; but the people having a weaker belief have an external locus of control. The aim of this research is to reveal whether the effect of the locus of control the primary students have or not; has an effect on their responsible behaviours towards the environment. In this research descriptive survey model was used. In order to determine the locus of control the students have or not; “Locus of Control scale” developed by Nowicki & Strickland (1973)

Özet

İnsanoğlunun doğaya müdahalesi artık onun taşıma kapasitesinin çok üzerine çıkmıştır. Özellikle sanayileşme ve nüfusun artması ile birlikte çevre sorunlarının küresel boyutlara ulaşması, 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu sorunların uluslararası düzeyde konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmasına sebep olmuştur. Bu tartışmaların sonucunda sürdürülebilir bir çevre için insanların çevreye yönelik sorumlu davranışlara sahip olması ve çevre eğitiminin de bireylere bu sorumlu davranışları kazandırması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bunun için çevre eğitiminin, bozulan ve kirlenen dünyamızın tekrar eski haline gelebileceğine olan inancı yüksek bireyler yetiştirmesi gerekmektedir. Kendilerini etkileyen çevre sorunlarına karşı bir şeyler yapabileceğine olan inancı yüksek olan bireylerin daha çok iç kontrol odağına sahip oldukları; inancı zayıf olanların ise dış kontrol odağına sahip oldukları düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı da ilkökulda öğrenim gören öğrencilerin sahip oldukları kontrol odaklarının onların çevreye yönelik sorumlu davranışları üzerinde bir etkisinin olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Öğrencilerin kontrol odaklarını tespit edebilmek için Nowicki&Strickland (1973) tarafından geliştirilen ve Korkut (1986)

¹ Bu çalışma 11-14 Mayıs 2016 tarihleri arasında düzenlenen 15. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda (USOS2016) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği ABD, kadirkaratekin@gmail.com

³ Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, sadullah.ustun@gmail.com

⁴ Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, cuyisal_1907@hotmail.com.

and adapted to Turkish by Korkut (1986) was used; in order to identify responsible behaviours towards the environment "Responsible behaviours towards environment scale" developed by Erdoğan (2009) was used. The study group of the research consisted 495 students at 4th and 5th grades. As a result of this survey it is revealed that the locus of control has an affect on the responsible behaviours towards environment and it is found that the locus of control significantly predicts these behaviours. We think that the results of this research will contribute to the teachers who practice the environmental education in primary schools and to the specialists who prepare the curriculum and the textbooks.

Keywords: Locus of control; environment; environmental education; responsible behaviour towards environment.

tarafından Türkçe 'ye uyarlanan "Denetim Odağı" ölçeği; çevreye yönelik sorumlu davranışlarını tespit edebilmek için de Erdoğan (2009) tarafından geliştirilen "Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış" ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 4. ve 5. sınıfta öğrenim gören 495 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda kontrol odağının çevreye yönelik sorumlu davranışlar üzerinde bir etkisi olduğu ve çevreye yönelik sorumlu davranışları anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarının ilkokulda çevre eğitiminin uygulayıcıları olan öğretmenlere, öğretim programlarını ve ders kitaplarını hazırlayan uzmanlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kontrol odağı; çevre; çevre eğitimi; çevreye yönelik sorumlu davranış.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

GİRİŞ

Dünyamız son yüzyılda hayatın her alanında yaşanan hızlı değişimlerle beraber ciddi çevre sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında çevresel alanda meydana gelen tahribat küresel bir boyut kazanmıştır (Büyükgüngör, 2006). Özellikle bilim ve teknoloji alanında meydana gelen hızlı değişim ve gelişim bir yandan insanların yaşam standartlarını arttırırken, bir yandan da yaşadığımız çevrenin yok olmasına neden olmuştur (Yılmaz, Morgil, Aktuğ ve Göbekli, 2002). İnsanlığın bir gün tükenebileceğini hiç düşünmedikleri doğal kaynakları bilinçsizce kullanımı hem telafisi mümkün olmayan çevre kirliliğine hem de bu kaynakların giderek azalmasına neden olmuştur. Artık ekonomik hayatta herkesin serbestçe hareket edebileceği günler, ekonomik gelişmeyi ve yaşam standartlarını sürekli kalkındırarak sınırsız kaynakların elimizin altında olduğu devirler sona ermiştir (Postel, 1994). Yaşanan bu çevre sorunları ciddi anlamda, insanların ve toplumların yaşamını olumsuz yönde etkilemeye başladığı andan itibaren gündeme gelmeye başlamış ve dünya genelinde yaşanan çevre sorunlarının canlı yaşamını tehdit etmesiyle birlikte çevre kirliliğini önlemeye yönelik uluslararası alanda adımlar atılmaya başlanmıştır (Karakaya ve Özçağ, 2001). Bu adımlardan ilki çevre sorunlarının uluslararası bir platformda ilk kez ele alındığı 1972 Stockholm Konferansı'dır. Bu konferansın önemi çevre konusunda tüm bireylerin tutum ve davranışlarının çevreyi koruma yönünde geliştirilmesi için bir eğitimin verilmesi gerekliliğinin vurgulanmasıdır. 1977'de Tiflis'te toplanan Hükümetler arası Çevre Eğitimi Konferansının atılan adımlar içinde çok önemli bir yeri vardır. Bu konferansta çevre eğitiminin hedefleri, amaçları ve esasları ortaya konulmuştur (Ünal ve Dımışkı, 1999). Çevreye yönelik yeni bir davranış biçiminin toplumda hakim olabilmesi ve çevre sorunlarının çözümünde bireylerin aktif olarak rol almalarının sağlanması çevre eğitiminden beklenen en önemli unsurlar olarak bu konferansta ifade edilmiştir.

Çevre sorunları ile çok yönlü mücadele edebilmenin yolu bu mücadeleyi verebilecek çevre dostu bireylerin yetiştirilmesinden geçmektedir. Bu mücadeleyi verebilecek bireylerin karar verme mekanizmalarını etkileyecek tutum ve davranışlara sahip olmaları gerekmektedir (Teksöz, Şahin

ve Ertepinar, 2010). Bu bireylerin en belirgin özelliği aktif ve katılımcı birer vatandaş olmalarıdır. Nitekim Brundland raporunda da bireylerin katılımcı olmalarının gerektiği vurgulanmıştır (Yıldız, Sipahioğlu ve Yılmaz, 2009). Katılım, bireylerin çevresel yönetim sürecinde rol oynamaları, etkiye bulunmaları ve kendi yaşamlarını şekillendirecek süreci yönlendirmeleri demektir (Keleş, Metin ve Sancak, 2005). Ancak yapılan bazı çalışmalar gençlerin katılım becerilerinin oldukça zayıf olduğunu göstermektedir (Karatekin, Kuş ve Merey, 2014; Harris, Wyn and Younes, 2010; Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007; Henn, Weinstein, Forrest, 2005; Erdoğan, 2003; Torney-Purtra and Amadeo, 2003).

Siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel sorunlar karşısında bireylerin farklı tutum ve davranışlar içinde olması onların bireysel farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Örneğin herhangi bir çevre sorunu karşısında bazı insanlar o sorunun çözümü için sorumluluk alıp katılım davranışları gösterirken bazı insanlarda aynı sorunla karşılaştıklarında hiçbir girişimde bulunmayabilirler. Bu bireysel farklılıkların birçok nedeni olabilir. Ancak kişilerin tutum ve davranışlarına olumlu ya da olumsuz etki eden bireysel farklılıkların temel nedenleri ortaya konulabilirse bunlar üzerinde etkili olabilecek enstrümanlar geliştirilebilir ve uygulanabilir. Bu araştırma çevre sorunlarının ortaya çıkmasında ve çözümünde bireylerin farklı tutum ve davranışlar içinde olmasının nedenleri arasında onların sahip oldukları kontrol odaklarının bir etkisinin olabileceğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Lefcourt (1982) kontrol odağının eğitimden psikolojiye uzanan geniş bir alanda insan davranışlarının açıklanmasında yardımcı olabileceğini ifade etmektedir (Akt: Akın, 2007). Nitekim Rotter (1966)'e göre bireyin davranışları onların sahip oldukları kontrol odakları tarafından belirlenir. Ona göre bireyler iç ve dış olmak üzere iki kontrol odağına sahiptir. İç kontrol odağına sahip bireyler karşılaştıkları olayların sonuçlarının kendi çabaları sonucu ortaya çıktığına ve kendi kontrolleri altında olduğuna inanırken; dış kontrol odağına sahip bireyler ise olayların sonuçlarını kendi karar ve çabalarının bir sonucu olmadığına, dış güçlerce (kader, şans, yaratıcı, güçlü kişiler, devlet vb.) kontrol edildiğine inanmaktadır. Gore ve Rotter (1963) iç kontrol odağına sahip kişilerin siyasal ve toplumsal etkinliklere daha çok katılacaklarını düşünmektedirler. Bu düşüncelerini doğrulayan kimi araştırmaların olduğu görülmektedir. Genel olarak araştırmalar, iç kontrol odağına sahip bireylerin kültürel ve akademik etkinliklere daha çok zaman ayırdıklarını (Crandall ve diğerleri, 1965) kendi yaşamlarına ilişkin sorumluluk yüklenmeye, rahatsız edici ve kötü koşulları değiştirme çabalarına dış kontrol odağına sahip bireylere göre daha hazır olduklarını (Dönmez, 1986) ve iç kontrol odağına sahip bireylerin daha fazla sorumluluk sahibi olduklarını (D'souza, 2012) göstermektedir. Yeşilyaprak (1988)'da iç kontrol odağına sahip bireylerin daha girişken, daha aktif ve siyasal ve toplumsal olaylara daha etkin bir şekilde katılımcı olduklarını ifade etmektedir. Dış kontrol odağına sahip bireyler ise iç kontrol odağına sahip bireylere göre olumsuz kişilik özelliklerine sahiptir. Bu kişiler çevre üzerinde denetimlerinin olmadığına inanan pasif, edilgen kişilerdir (Çoban ve Hamamcı, 2006). Dış kontrol odağına sahip olan bireyler genelde sorumlu davranış göstermekten kaçınırlar (Lefcourt, 2014).

Kontrol odağı ile ilgili çalışmaların daha çok kişilik özellikleri (yalnızlık, saldırganlık, kendine saygı, stres, kaygı) üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Kontrol odağının çevreye yönelik davranışlar üzerindeki etkisine yönelik çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Kontrol odağı ile kişilik özellikleri arasında bir ilişki varsa bu ilişkinin çevreye yönelik tutum ve davranışlar üzerinde de bir etkisinin olduğu muhtemeldir. Çünkü çevre dostu davranışlar gösteren bireyler ile göstermeyen bireyler arasında kişilik özellikleri açısından belirgin farklar bulunmaktadır. Dolayısıyla kontrol odağı ile çevreye yönelik sorumlu davranışlar arasında bir ilişkinin olup olmadığının tespit edilmesi önemlidir. Çünkü bir birey (dış kontrol odağına sahip) çevre sorunlarını çözebileceğine yönelik bir inancı yoksa bu sorunları kendisinden daha güçlülerin çözmesi gerektiğini düşünüyorsa çevre sorunları için mücadele etmeyi gereksiz bulacaktır. Dolayısıyla bu araştırmanın sonuçları iç kontrol odağına sahip olan bireylerin karşılaştıkları çevre sorunları karşısında sorumluluk yüklenmeye dış kontrol odağına sahip bireylere göre daha hazır olacaklarını ve yaşadıkları dünyayı güzelleştirmek için daha fazla çaba içerisine gireceklerini göstermesi açısından önemlidir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Devlet okulunda ve özel okulda öğrenim gören 4 ve 5. sınıf öğrencilerin sahip oldukları denetim odaklarının çevreye yönelik sorumlu davranışlar üzerindeki etkisini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1999). Creswell (2012)'ye göre tarama modeli, bir örneklemin bir konu ya da durum hakkındaki görüşlerini, tutumlarını ya da davranışlarını ortaya çıkarmaya yarayan nicel bir araştırma yöntemidir

Çalışma Grubu

Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemleri olgu ve olayların keşfedilmesinde çok etkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada maksimum çeşitliliğe dayalı bir örneklem oluşturabilmek için örneklem içinde devlet okulu öğrencileri, özel okul öğrencileri, 4. ve 5. sınıf öğrenciler, kız ve erkek öğrenciler ve Kastamonu ve Ankara ilinde öğrenim gören öğrencilerin olmasına dikkat edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre maksimum çeşitliliğe dayalı bir örneklem oluşturmada amaç, çeşitlilik gösteren durumlar arasında benzer sonuçların olup olmadığını bulmaya çalışmaktır. Katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo I : Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Değişkenler	Özellikler	n	%
Cinsiyet	Kız	247	49,9
	Erkek	248	50,1
Okul Türü	Devlet Okulu	247	49,9
	Özel Okul	248	50,1
İl	Kastamonu	247	49,1
	Ankara	248	50,1
Sınıf	4. Sınıf	221	44,6
	5. Sınıf	274	55,4

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, Nowicki-Strickland kontrol odağı ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği kullanılmıştır. Nowicki-Strickland kontrol odağı ölçeği orijinalinde 40 maddeden oluşmaktadır. Ancak Korkut (1986) bu ölçeğin 9-12 yaş çocuklar için uygun olan 19 maddesine geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapmıştır. Ölçek maddelerine katılımcılar evet ve hayır şeklinde cevap verilebilmektedir. Ölçekten yüksek puan alınması dıştan denetimli olmayı düşük puan alınması ise içten denetimli olmayı göstermektedir. Erdoğan (2009) tarafından geliştirilen "Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği" 4 alt boyut ve yedili likertten (hiç, bir, iki, üç, dört, beş ve beşten fazla) oluşan toplam 28 davranış sözcüğünden oluşmaktadır. Fiziksel Koruma Davranışı alt boyutunda 10 madde, Tüketim ve Ekonomi Davranışı alt boyutunda 6 madde, Bireysel ve Toplumsal İknâ Davranışı alt boyutunda 6 madde ve Politik Davranış alt boyutunda 6 madde yer almaktadır. Bu boyutların tanımlamaları aşağıda verilmiştir: Bu boyutların tanımları aşağıda verilmiştir Hsu (1997), McBeth ve Volk (1997) çevreye yönelik sorumlu davranışları beş kategoride gruplandırmışlardır. Bu kategoriler ve tanımları aşağıda verilmiştir:

1) Fiziksel Koruma Davranışı (Eco-Management): İnsanların çevre problemlerinin çözülmesi ve engellenmesine yönelik direkt olarak yaptıkları davranışlar;

2) Tüketici ve Ekonomi Davranışı (Consumer/Economic Action): İnsanların çevre problemlerinin çözümlenmesi ve engellenmesine yönelik parasal destek veya finansal baskı kullanarak yaptıkları davranışlar;

3) Bireysel ve Toplumsal İkna Davranışı (Individual and Public Persuasion): İnsanların çevre problemlerinin çözümlenmesi ve engellenmesine yönelik uyarıda bulunma veya gösterdikleri ikna davranışları;

4) Politik Davranış (Political Action): İnsanların çevre problemlerinin çözümlenmesine yönelik kullandıkları politik uygulamalar;

5) Yasal Davranış (Legal Action): İnsanların çevre problemlerinin çözümlenmesi ve engellenmesine yönelik, bireylerin var olan yasaları desteklemesi veya yeni yasalar önermesine yönelik göstermiş oldukları davranışlar (Akt: Erdoğan, 2009).

Erdoğan ölçeğinde bu kategorilerden ilk dördünü kullanmıştır.

Verilerin Analizi

19 maddeden oluşan Nowicki – Strickland kontrol odağı ölçeğinden katılımcıların aldıkları puanların ortalaması, standart sapması ve medyan değeri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo II: Katılımcıların Kontrol Odağı Puanlarının Ortalama, Medyan ve Standart Sapma Değerleri

	N	Minimum	Maximum	X	X _{ort}	ss
Kontrol Odağı		0	17	6,69	7,00	2,712

Öğrencilerin kontrol odağı ölçeğinden aldıkları puanların içten ve dıştan kontrollü olarak sınıflandırabilmek için medyan değeri kullanılmıştır. Bunun için öncelikle öğrencilerin denetim odağından aldıkları puanlar küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır. Daha sonra veri seti ortanca değerinden ikiye bölünmüştür. Buna göre 7 ve altında puan alan öğrenciler içten kontrollü, 8 ve üzerinde puan alan öğrenciler ise dıştan kontrollü olarak değerlendirilmiştir.

Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Çevreye yönelik sorumlu davranışlar ve alt boyutları ile denetim odağı arasında ilişkisiz (bağımsız) Örneklemeler İçin t-Testi; çevreye yönelik sorumlu davranış ve alt boyutları ile denetim odağı arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak amacıyla basit korelasyon ve denetim odağının çevreye yönelik sorumlu davranışları ve alt boyutlarını yordama düzeyini belirlemek için de basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Öğrencilerin Kontrol Odaklarının Bazı Değişkenlere Göre Dağılımı

Kontrol Odağı	N		%	
	n	%	n	%
İç Kontrollü Olanlar	332	67,1		
Dış Kontrollü Olanlar	163	32,9		
Toplam	495	100		
Cinsiyet	Kız		Erkek	
	n	%	n	%
İç Kontrollü Olanlar	168	68	164	66
Dış Kontrollü Olanlar	79	32	84	34
Toplam	247	100	248	100
Okul Türü	Devlet Okulu		Özel Okul	
	n	%	n	%
İç Kontrollü Olanlar	152	61,5	180	72,6
Dış Kontrollü Olanlar	95	38,5	68	27,4
Toplam	247	100	248	100

Araştırmaya katılan toplam 495 öğrencinin % 67,1'i (332) iç kontrol odağına sahipken, %32,9'u (163) dış kontrol odağına sahiptir. İç kontrol odağına sahip kız öğrencilerin oranı % 68 (168) iken erkek öğrencilerin oranı % 66 (164)'dür. Dış kontrol odağına sahip kız öğrencilerin oranı %32 (79) iken, erkek öğrencilerin oranı %34 (84)'tür. Devlet okulunda öğrenim gören öğrencilerin % 61,5'i İç kontrol odağına sahipken, %38,5'i dış kontrol odağına sahiptir. Özel okulda öğrenim gören öğrencilerin ise % 72,6'sı iç kontrol odağına sahipken, % 27,4'ü dış kontrol odağına sahiptir. Bu bulgulara göre katılımcıların büyük bir çoğunluğunun iç kontrollü olduğu; iç kontrol odağına sahip olan kız ve erkek öğrencilerin oranlarının birbirine yakın olduğu, iç kontrol odağına sahip özel okul öğrencilerinin sayısının devlet okulu öğrencilerinin sayısından daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 2: Öğrencilerin Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği Puanlarının Sahip Oldukları Denetim Odaklarına Göre Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

	Kontrol Odağı	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Fiziksel Koruma Davranışı	İç Kontrol	332	32.90	8.446	493	6,978	,000
	Dış Kontrol	163	27.32	8.204			
Tüketici ve Ekonomi Davranışı	İç Kontrol	332	26.93	7.289	493	9,198	,000
	Dış Kontrol	163	20.52	7.287			
Bireysel ve Toplumsal İkna Davranışı	İç Kontrol	332	22.48	11.140	493	5,802	,000
	Dış Kontrol	163	17.58	7.444			
Politik Davranış	İç Kontrol	332	14.46	11.836	493	3,104	,002
	Dış Kontrol	163	11.68	7.833			
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış	İç Kontrol	332	96.78	30.843	493	7,373	,000
	Dış Kontrol	163	77.11	20.608			

Tablo 2' de görüldüğü gibi öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden ve tüm alt boyutlarından aldıkları puanlar sahip oldukları kontrol odağına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Bu fark ölçeğin genelinde ve tüm alt boyutlarda iç kontrol odağına sahip olan öğrencilerin lehinedir. Bu bulguya göre iç kontrol odağına sahip olan öğrencilerin dış kontrol odağına sahip öğrencilere göre daha fazla fiziksel koruma davranışı, tüketici ve ekonomi davranışı, bireysel ve toplumsal ikna davranışı, politik davranış ve çevreye yönelik sorumlu davranış göstermektedir.

Tablo 3: Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış ve Alt Boyutları İle Denetim Odağı Arasındaki İlişkiler

Alt Boyutlar	Denetim Odağı
Fiziksel Koruma Davranışı	-,290
Tüketici ve Ekonomi Davranışı	-,369
Bireysel ve Toplumsal İkna Davranışı	-,197
Politik Davranış	-,050
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış (Toplam)	-,273

** p<.001 anlamlı

Çevreye yönelik sorumlu davranış ve alt boyutları ile denetim odağı arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için "Pearson momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği"

kullanılmıştır. Buna göre; Fiziksel koruma davranışı ile denetim odağı arasında düşük düzeyde ve negatif yönde ($r = -.290$, $p < 0,001$), Tüketici ve ekonomi davranışı ile denetim odağı arasında orta düzeyde ve negatif yönde ($r = -.369$, $p < 0,001$), bireysel ve toplumsal ikna davranışı ile denetim odağı arasında düşük düzeyde ve negatif yönde ($r = -.197$, $p < 0,001$), çevreye yönelik sorumlu davranışlar ile denetim odağı arasında düşük düzeyde ve negatif yönde ($r = -.273$, $p < 0,001$) bir ilişki tespit edilmiştir. Politik davranış ile denetim odağı arasında ise herhangi bir ilişki tespit edilememiştir ($r = -.50$, $p > 0,001$). Bu bulgulara göre öğrencilerin dışsal denetimi arttıkça fiziksel koruma davranışı, tüketici ve ekonomi davranışı, bireysel ve toplumsal ikna davranışı ve çevreye yönelik sorumlu davranışları azalmaktadır.

Tablo 4: Denetim Odağının Öğrencilerin Fiziksel Koruma Davranışlarını Açıklama Düzeyine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	37,356	1,006		37,129	.000
Denetim Odağı	-,0938	,139	-,290	-6,738	,000

$R = .290$, $R^2 = .084$, $F = 45,406$, $p < .01$

Sabit: Fiziksel Koruma Davranışı

Basit doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının fiziksel koruma davranışları üzerinde anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($R = .290$, $R^2 = .084$, $p < .01$) görülmektedir. Öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının, fiziksel koruma davranışındaki toplam varyansın yaklaşık % 8,4'ünü açıkladığı söylenebilir.

Tablo 5: Denetim Odağının Öğrencilerin Tüketici Ekonomi Davranışlarını Açıklama Düzeyine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	31,999	,879		36,399	.000
Denetim Odağı	-1,071	,122	-,369	-8,806	,000

$R = .369$, $R^2 = .136$, $F = 77,553$, $p < .01$

Sabit: Tüketici Ekonomi Davranışı

Basit doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının tüketici ekonomi davranışları üzerinde anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($R = .369$, $R^2 = .136$, $p < .01$) görülmektedir. Öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının, tüketici ekonomi davranışındaki toplam varyansın yaklaşık % 13,6'sını açıkladığı söylenebilir.

Tablo 6: Denetim Odağının Öğrencilerin Bireysel ve Toplumsal İkna Davranışlarını Açıklama Düzeyine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	25,905	1,215		21,325	.000
Denetim Odağı	-,752	,168	-,197	-4,471	,000

$R = .197$, $R^2 = .039$, $F = 19,987$, $p < .01$

Sabit: Bireysel ve Toplumsal İkna Davranışı

Tablo 6 incelendiğinde, öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının bireysel ve toplumsal ikna davranışları üzerinde anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($R = .197$, $R^2 = .039$, $p < .01$) görülmektedir. Öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının, bireysel ve toplumsal ikna davranışındaki toplam varyansın yaklaşık % 3,9'unu açıkladığı söylenebilir.

Tablo 7: Denetim Odağının Öğrencilerin Politik Davranışlarını Açıklama Düzeyine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	14,875	1,289		11,540	.000
Denetim Odağı	-,198	,178	-,050	-1,111	,267

R = .050, R² = .002, F = 1,235, p > .01

Sabit: Politik Davranış

Basit doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının politik davranışlar üzerinde anlamlı bir yordayıcısı olmadığı (R = .050, R² = .002, p > .01) görülmektedir.

Tablo 8: Denetim Odağının Öğrencilerin Çevreye Yönelik Sorumlu Davranışlarını Açıklama Düzeyine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	110,136	3,389		32,494	.000
Denetim Odağı	-2,959	,469	-,273	-6,309	,000

R = .273, R² = .075, F = 39,806, p < .01

Sabit: Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış

Tablo 8 incelendiğinde, öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının tek başına çevreye yönelik sorumlu davranışlar üzerinde anlamlı bir yordayıcısı olduğu (R = .273, R² = .075, p < .01) görülmektedir. Öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının, çevreye yönelik sorumlu davranışlarda toplam varyansın % 7,5'ini açıkladığı söylenebilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmının (% 67,1) iç kontrol odağına sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında bu olumlu bir sonuçtur. Çünkü iç kontrol odağına sahip bireyler kendi yaşamlarını kontrol etmek isteyen, sorumluluk alan ve karar verme becerileri gelişmiş kişilerdir (Durna ve Şentürk, 2012). İç kontrol odağına sahip kız ile erkek öğrencilerin oranları birbirine yakındır. Korkut (1991), Bozkurt ve Harmanlı (2002)'nin ilköğretim öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmalarda da kız ve erkek öğrencilerin denetim odaklarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte bazı çalışmalarda cinsiyet değişkeni açısından katılımcıların kontrol odaklarında farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Korkut, 1986; Ören, 1989; Jensen ve diğerleri, 1990; Köksal, 1991; Arıca, 1995; Küçükkaragöz, 1998 ve Tümkeya, 2000). İç kontrol odağına sahip özel okul öğrencilerinin oranı (%72,6), devlet okulunda öğrenim gören öğrencilerin oranından (% 61,5) daha yüksektir.

Araştırma bulgularından elde edilen en önemli sonuçlardan birisi iç kontrol odağına sahip olan öğrencilerin dış kontrol odağına sahip olan öğrencilere göre daha fazla fiziksel koruma davranışı, tüketici ve ekonomi davranışı, bireysel ve toplumsal ikna davranışı, politik davranışlar ve tüm bu alt boyutların bileşeni olan çevreye yönelik sorumlu davranışlar içerisinde olduklarını göstermektedir. Durna ve Şentürk (2012) iç kontrol odağına sahip bireylerin gelecekteki davranışlarını belirlemede kendilerine katkı sağlayacağına inandıkları çevresel uyarıcı ya da değişimlere dış kontrol odağına sahip bireylerden daha fazla duyarlılık gösterdiğini ve çevresel koşulları değiştirme konusunda daha istekli olduklarını ifade etmektedir. Denetim odakları çevreye yönelik davranışları değerlendirmede etkili unsurlardandır (Erdoğan, Ok ve Marcinkowski, 2012). Nitekim Phares (1976)'da iç kontrol odağı gelişmiş bireylerin bir sorun karşısında daha fazla bireysel sorumluluk aldıklarını ve bu sorunun çözümü için daha fazla çaba harcadıklarını

vurgulamaktadır. Bu araştırmanın sonucu da iç denetimli öğrencilerin yaşadıkları çevreyi koruma ve geliştirme konusunda dış kontrollü öğrencilere göre daha istekli olduklarını çevre sorunları karşısında daha fazla sorumluluk alma ve çaba gösterme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Öğrencilerin sahip oldukları kontrol odağı ile fiziksel koruma, tüketici ve ekonomi, bireysel ve toplumsal ikna ve bütün bu alt boyutların bileşeni olan çevreye yönelik sorumlu davranışlar arasında bir ilişkinin olduğu araştırmanın bir diğer sonucudur. Buna göre öğrencilerin dışsal denetimi arttıkça fiziksel koruma davranışı, tüketici ve ekonomi davranışı, bireysel ve toplumsal ikna davranışı ve çevreye yönelik sorumlu davranışları azalmaktadır. Bu sonuç bize davranışların sonuçlarına ilişkin beklentilerin kişilerin aynı durum karşısında farklı davranmalarına yol açabileceğini göstermektedir (Dönmez ve Başal, 1985). Yani dış kontrol odağına sahip öğrenciler gösterecekleri çevreye yönelik sorumlu davranışların sonuçlarının çevre üzerinde olumlu bir etkisinin olmadığını düşünmeleri onların iç kontrol odağına sahip öğrenciler gibi davranmalarına engel olmaktadır. Smith ve Inkeles (1966)'de dış kontrol odağına sahip bireylerin çevrelerinde değişiklik yapma konusunda iç kontrol odağına sahip bireylere göre daha pasif oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin sahip oldukları denetim odağının, fiziksel koruma davranışındaki toplam varyansın % 8,4'ünü, tüketici ekonomi davranışındaki toplam varyansın % 13,6'sını, bireysel ve toplumsal ikna davranışındaki toplam varyansın yaklaşık % 3,9'unu ve çevreye yönelik sorumlu davranışlarda toplam varyansın % 7,5'ini açıklamaktadır. Bu sonuçlar bize kontrol odağının çevreye yönelik sorumlu davranışların bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Nitekim Erdoğan' da "Çevreye Yönelik Sorumlu Davranışlar" üzerinde bir kişilik faktörü olan kontrol odaklarının etkili olduğunu ifade etmektedir (Erdoğan, 2009).

Çevreyi koruma, çevre bilinci, çevre sorumluluğu gibi konuların kontrol odakları ile ilişkisi üzerine yapılmış bazı çalışmalar mevcuttur. İç kontrol odaklı çocukların dış kontrol odaklı olanlara göre daha yüksek düzeyde çevre koruma davranışı gösterdikleri ifade edilmektedir. (Erdoğan ve Marcinkowski, 2015). Hines ve diğerleri yapmış oldukları çalışmada sorumlu çevre davranışları ve kontrol odakları arasında anlamlı bir korelasyon bulmuşlar, benzer şekilde çevre koruma davranışları ve kontrol odakları arasında da bağlantı olduğunu saptamışlardır. (Hines ve diğerleri, 1986). Yapılan birçok çalışmada da kontrol odakları çevresel davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Kontrol odağı çevreye yönelik davranışları belirleyen önemli bir kişilik özelliği olarak görülmüştür. (Bamberg ve Moser 2007; Dwyer ve diğerleri, 1993; Hines, ve diğerleri 1986; Hornik ve diğerleri, 1995; Osbaldiston, 2004; Zelezny 1999).

Kontrol odağı sorumlu çevresel davranışların belirleyicisi olan bir kişilik özelliğidir. Bireyin çevresine, deneyimlerine ve özel geçmişine bağlı olarak kendine özgü tepkiler vereceği varsayımına dayalıdır (Küçükkaragöz, 1998). Bu sonuç çocuğun kişiliği üzerinde etkili olabilecek tüm paydaşlara (aile, okul, öğretmen, medya) bir sorumluluk yüklemektedir. Özellikle ebeveynler ve eğitimciler çocukların olumlu bir kişilik özelliği olan iç kontrol odağına sahip bireyler olmaları için onlara fırsatlar sunmalıdır.

Öneriler

Kontrol odağının sorumlu çevresel davranışlar üzerindeki etkisinin zaman içinde ve çevresel faktörlerin etkisiyle değişip değişmediğinin tespit edilebilmesi için ilkökul öğrencileri ile yapılan bu araştırmanın üniversite öğrencileriyle de yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kontrol odağı bireyin davranışlarının sıklığını kontrol eden ve pekiştiricilerin neye yol açtığına yönelik inanç ve beklentilerini ifade eden bir yapıdır (Akın, 2007). Dolayısıyla iç kontrol odağına sahip bireylerin dış kontrol odağına sahip bireylere göre daha fazla sorumlu çevresel davranışlar içerisinde olmasını sağlayan motivasyonların nitel araştırma yöntemleriyle ortaya çıkarılması önemlidir.

İlkokul ve ortaokulda çevre eğitiminin verilebileceği derslerin başında hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersleri gelmektedir. Bu derslerde verilecek çevre eğitiminin öğrencilerin iç kontrol odağını destekleyecek nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2007). Akademik kontrol odağı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (34), 9-17.
- Arıca, O. T. (1995). *Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bamberg, S., & Moser, G. (2012). Locus of control and the pro-environmental attitudes. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 33, 198-202.
- Başol, G., & Türkoğlu, E. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının düşünme stilleri ile kontrolodağı durumları arasındaki ilişki. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 732-757.
- Bozkurt, N., & Harmanlı, Z. (2002). İlköğretim öğrencilerinin denetim odağı düzeylerinin bazıdeğişkenler açısından karşılaştırılması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, 29-37.
- Büyükgüngör, H. (2006). Çevre kirliliği ve çevre yönetimi. *Toprak İşveren Dergisi*, 72, 9-17.
- Creswell, J. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating and Qualitative Research* (4. Edition). Boston: Pearson Education.
- Crandall, V. C., Katkovsky, W., & Crandall, V.J. (1965). Children's beliefs in their owncontrol of reinforcements in intellectual-academic achievement situations. *Child Development*,36(1) 91-109.
- Çoban, A. E. & Hamamcı, Z. (2006). Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*,14(2), 393-402.
- Durna, U., & Şentürk, K. (2012). Üniversite öğrencilerinin sosyal faaliyetlerinin denetim odağı düzeyi açısından incelenmesi: Bir devlet üniversitesi örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 187-202.
- Doğanay, A., Çuhadar, A. & Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasal katılımcılıkdüzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (50), 213-246.
- Dönmez, A. (1985). Denetim odağı, Kendine saygı ve üç değişken; Çevre büyüklüğü, yaşve aile ortamı. *Eğitim ve Bilim Dergisi*,10(55), 4-15.
- Dönmez, A., & Başal, H. A. (1985). Çevre büyüklüğü ve 10-12 yaş ilkökul çocuklarından denetim odağı (Locus of Control), *Psikoloji Dergisi*, 5 (18), 7-14.
- Dönmez, A. (1986). Denetim odağı: Temel araştırma alanları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 259-280.
- D'souza, G. (2012). The role of personality correlates in alleviating stress encountered by students of standart X. *Mier Journal of Educational Studies, Trends and Practices*, 2 (1),34-49.
- Dwyer, W. O., Leeming, F. C., Cobern, M. K., Porter, B. E., & Jackson, J. M. (1993).Critical review of behavioral interventions to preserve the environment: Research since 1980. *Environment and Behavior*, 25, 275-321.
- Erdoğan, E. (2003). *Türk Gençliği ve Siyasal Katılım: 1999-2003*, İstanbul: Toplumsal Katılım ve Gelişim Vakfı.
- Erdoğan M. (2009). *5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Okuryazarlığı ve Bu Öğrencilerin Çevreye Yönelik Sorumlu Davranışlarını Etkileyen Faktörler*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, M., Ok, A., & Marcinkowski, T. (2012). Development and validation of children's responsible environmental behavior scale. *Environmental Education Research*, 18(4),507-540.
- Erdoğan, M. & Marcinkowski, T. (2015).Development and validation of children's environmental affect. *Science & Technology Education*, 11(3), 577-588.
- Gore, P. M., & Rotter, J. B. (1963). A personality correlate of social action. *Journal of Personality*, 31, 58-64.
- Harris, A., Wyn, J., & Younes, S. (2010). Beyond apathetic or activist youth: Ordinary young people and contemporary forms of participation. *Young*, 18, 9-32.

- Henn, M., Weinstein, M., & Forrest, S. (2005). Uninterested youth? Young people's attitudes towards party politics in Britain. *Political Studies*, 33, 556-78.
- Hines, J., Hungerford, H., & Tomera, A. (1986). Analysis and synthesis of research on responsible environmental behavior: A meta-analysis. *The Journal of Environmental Education*, 18(2), 1-8.
- Hornik, J., Cherian, J., Madansky, M., & Narayana, C. (1995). Determinants of recycling behavior: A synthesis of research results. *Journal of Socio-Economics*, 24(1), 105-127.
- Hsu, S. J. (1997). *An Assessment of Environmental Literacy and Analysis of Predictors of Responsible Environmental Behavior Held by Secondary Teachers in Hualien Country of Taiwan*. Unpublished doctoral dissertation. (Ohio State University) (UMI Number:9731641).
- Jensen, L., Olsen, J., & Hughes, C. (1990). Association of country, sex, social class, and life cycle to locus of control in Western European countries. *Psychological reports*, 67(1), 199-205.
- Karakaya, E., & Özçağ, A. G. M. (2001). Sürdürülebilir kalkınma ve iklim değişikliği : uygulanabilecek iktisadi araçların analizi. In first conference in fiscal policy and transition economies, University of Manas.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatekin, K., Kuş, Z. & Merey, Z. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevresorunlarının çözümünde sosyal katılımları, *İlköğretim Online*, 13(2), 345-361,
- Keleş, İ., Metin, H. & Sancak, H. Ö. (2005). Çevre Kalkınma ve Etik, Ankara: AlterYayıncılık.
- Korkut, F. (1991). İlkokul öğrencilerinin kendilerine ilişkin bazı değişkenlerin denetim odakları üzerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(6), 135-141.
- Korkut, F. (1986). *İlkokul Öğrencilerinin Kendilerine ve Ailelerine İlişkin Bazı Değişkenlerin Denetim Odakları Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köksal, F. (1991). *Denetim Odağı ile Saldırgan Davranışlar Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
- Küçükkaragöz, H. S. (1998). *İlkokul Öğretmenlerinde Kontrol Odağı ve Öğrencilerin Kontrol Odağının Oluşumuna Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Lefcourt, H. M. (2014). *Locus of Control Current Trend sin Theory and Research*. Psychology Press: Newyork and London.
- Nowicki, S., & Strickland, B. R. (1973). A locus of control scale for children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 40(1), 148-154.
- Osbaldiston, R. (2004). *Meta-Analysis of the responsible environmental behavior literature*. Unpublished doctoral dissertation. (University of Missouri-Columbia) (UMI Number: 3144447)
- Ören, N. (1991). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. Denetim odağı ve kendini kabularasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 20-28.
- Phares, E. J. (1976). *Locus of Control: A Personality Determinant of Behavior*. Morristown, General Learning Press.
- Postel, S. (1994). *Kaldırma Kapasitesi: Dünya'nın Taşyabileceği Yük*. İstanbul: Tema Vakfı Yayınları.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80 (1), 1-28.
- Smith, D. H., & Inkeles, A. (1966). The OM Scale: A comparative socio-psychological measure of individual modernity. *Sociometry*, 353-377.
- Teksöz, G., Şahin, E. & Ertepinar, H. (2010). Çevre okuryazarlığı, Öğretmen adayları ve sürdürülebilir bir gelecek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 307-320.
- Torney-Purta, J. & Amadeo, J. (2003). A cross-national analysis of political and civic involvement among adolescents. *Political Science and Politics*, 36, 269-274.
- Tümkiye, S. (2000). İlkokul öğretmenlerindeki denetim odağı ve tükenmişlikle ilişkisi. *Pammukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 61-68.

- Ünal, S., & Dımişkı, E. (1999). Unesco-Unep himayesinde çevre eğitiminin gelişimi ve Türkiye'de ortaöğretim çevre eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(17), 142-154.
- Yeşilyaprak, B. (1988). *Lise Öğrencilerinin İçsel ya da Dışsal Denetimli Oluşlarını Etkileyen Faktörler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş. & Yılmaz, M. (2009). *Çevre bilimi ve eğitimi*, Ankara: GündüzEğitim ve Yayıncılık.
- Yılmaz, A., Morgil, İ., Aktuğ, P., & Göbekli, İ. (2002). Ortaöğretim ve üniversiteöğrencilerinin çevre, Çevre kavramları ve sorunları konusundaki bilgileri ve öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 156-162.
- Zelezny, L. C. (1999). Educational interventions that improve environmental behaviors: A meta analysis. *The Journal of Environmental Education*, 31(1), 5-14.

Extended English Abstract

Introduction

The versatile way of fighting against the environmental problems is through the growing up environment friendly individuals who can put up this fight one of the main characteristics of these individuals is having attitude and behaviour that influence their decision-making mechanism. (Teksöz, Şahin and Ertepinar 2010). Therefore, these individuals are expected to be active and participant, citizens. United States of America Environmental Protection Agency also indicate that the active participation is one of the five basic elements in solving this problem (Epa, 2005). But some studies showed that the participation abilities of youth is weak. The main reason of this is individual differences that influence personal behaviour and attitudes. This survey aims to uncover that the effect of the locus of control the individuals have might influence the positive or negative attitudes and behaviours the individuals have about the environmental problems and in solution of them.

According to Rotter (1966) the individuals behaviour is determined by locus of control they have. According to him individuals have two locus of control; internal and external. The individuals who have internal locus of control think that the problems they encounter is because of their struggles and they have a control on them; the individuals who have external locus of control think that the results of the events are not because of their decisions and struggles but the events are controlled by outer powers. If there is a relationship between the locus of control and the character, it is possible that this relationship has an effect on the attitude and behaviour towards the environment. Because, there are significant differences between the characteristic qualities of the individuals that have environment friendly behaviours and the individuals that do not have. Thus it is important to determine if there is relationship between the locus of control and the responsible behaviour towards environment.

Method

The descriptive survey model was used in this study which studies on the effect of locus of control on the responsible behaviour towards the environment. The study is conducted on 495 primary school student at 4th and 5th grades. Personal information form was used in order to collect data Locus of control scale (Nowicki - Strickland) and Responsible behaviour towards Environment scale were used in this survey. Nowicki – Strickland Locus of Control Scale was developed by them as 40 questions in the year 1973 and Korkut (1986) adapted this scale for young children as 19 questions. Children Responsible Environmental Behavior Scale was used to determine students' responsible behaviours toward environment. (Erdoğan, 2009)

Findings and Conclusion

The majority of the students who joined this survey (67.1 %) is seen to have internal locus of control. The proportions of male students and female students with internal locus of control are close to each other. The proportion of private school students with internal locus of control (%72,6 %) is higher than the proportion of students in public schools. (61,5 %)

Compared with the student who have external locus of control the students with internal locus of control have more physical protective behaviour ,consumer and economic behaviour, personal and persuasion behaviour, political and legal behaviours, and all over these they have responsible behaviours towards environment.

Another result of the survey is that there is a relationship between the locus of control the students have and the responsible behaviours they have towards the environment. According to this if the outer control of the students.Increase their physical protection behaviour responsible behaviour towards environment and their convincing ability on the individual and society decrease .

The locus of control students have shows 84 % of the total variance in physical protection 13,6 % of the total variance in consumer economics behaviour, 3.9 % of individual and total responsible behaviour and 7,5% of the variance in social persuasion behaviour . These results reveal that the locus of control is a predictor of the responsible behaviour towards the environment.

Suggestions

It is thought that it can be useful to conduct a study on university students and on the primary school students in order to find whatever the effect of the locus of control on the environmental behaviour change by time or not.

It might be useful to reveal what motivates the individuals with internal locus of control to have more responsible behaviour towards environment, than the individuals with external locus of control, by qualitative research method.

In primary and secondary schools, social studies and science classes comes first as the lessons we can teach students environmental behaviours. The environmental education thought in these lessons must be able to support the students locus of control.